

Länsstyrelsen
Västerbotten

Beslut

Datum
2005-09-19

Ärendebeteckning
435-3847-2005
Arkivbeteckning

1(7)

Enligt sändlista

Bildande av kulturreseptatet Aatoklimpoe, Atoklimpen – en samisk kulturmiljö, Kronoöverloppsmarken 1:1 i Tärna socken, Storumans kommun, Västerbottens län.

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap 9 § miljöbalken (SFS 1998:808) att förklara den samiska kulturmiljön Atoklimpen för kulturreseptat, bilaga 1. Reseptatets gräns anges på bifogad karta, bilaga 1. Kulturreseptatets namn ska vara Aatoklimpoe, Atoklimpen – en samisk kulturmiljö.

För att trygga bevarandet och syftet med kulturreseptatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 § § miljöbalken att nedan angivna föreskrifter, under rubriken Föreskrifter, ska gälla för reseptatet. Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan, bilaga 2.

Förvaltare av kulturreseptatet är Länsstyrelsen Västerbotten.

Syfte

Syftet med kulturreseptatet är att skydda, bevara och informera om de kulturhistoriska värdena i och kring fjället Atoklimpen. Området är en representativ samisk miljö med kontinuitet från förhistorisk tid och fram till idag. Området utgör både ett andligt landskap och innehåller fysiska lämningar efter den fjällsamiska renskötkulturen som tillsammans speglar den samiska kulturens utveckling och människans villkor i en fjällmiljö.

Syftet ska uppnås genom

- att skydda och vårda det samiska natur- och kulturlandskapet för kommande generationer
- att bevara de kulturhistoriska lämningar som finns i området och tydliggöra utvalda delar
- att åskådliggöra områdets kulturhistoriska innehåll för allmänhet, skola och i annan pedagogisk verksamhet
- att värna och förmedla det andliga/mentala landskapet

Föreskrifter

A. Inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

Med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken är det, utöver vad som gäller i lagar och förordningar, inom reseptatsområdet inte tillåtet:

- att anlägga ny väg
- att riva eller flytta byggnader

- att uppföra tillbyggnader på befintliga byggnader
- att uppföra mast, antenn eller liknande anläggning
- att dra fram luft- eller markledning
- att bedriva täkt, gräva, schakta, borra, fylla ut, övertäcka, spränga, dika, dämna eller utföra liknande handling
- att anordna upplag
- att vidta åtgärder som försvårar eller hindrar allmänhetens tillträde till området
- att skada eller göra åverkan på mark, anläggningar, fasta föremål, vegetation
- att gräva upp eller skada växter
- att ta bort eller skada kulturlämningar

Utan länsstyrelsens tillstånd är det dessutom inte tillåtet:

- att uppföra nya stängsel, leder, broar eller liknande
- att uppföra nya byggnader och anläggningar
- att utföra förändringar på befintliga byggnader

Länsstyrelsen kan efter ansökan medge dispens enligt 7 kap 7 § miljöbalken från föreskrifterna under A, om särskilda skäl föreligger.

B. Förpliktelse att tåla intrång

För att tillgodose syftet med kulturrestatet åläggs, med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken, ägare och innehavare av särskild rätt till mark och vatten att tåla följande intrång i reservatet:

- skötsel av området enligt gällande skötselplan
- utmärkning av kulturrestatet
- uppförande av anläggningar för besökare såsom vandringsleder, informationstavlor och dyl.
- dokumentation och uppföljning av bevarandearbetet
- allmänhetens tillträde till området

C. Ordningsföreskrifter

Med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och vistas inom reservatet, är det utöver vad som annars gäller, inte tillåtet att:

- störa renskötseln
- permanent ställa upp husvagn, husbil eller dyl.
- nyttja och vistas i området på ett störande och respektlöst sätt i förhållande till de traditioner och lämningar som finns i området

Andra föreskrifter/bestämmelser som gäller för området

Renskötseln bedrivs enligt rennäringslagen (SFS 1971:437) utan hinder av ovanstående föreskrifter.

I kulturrestatet finns fornlämningar. De är skyddade enligt 2 kap lagen om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950).

Regler för terrängkörning finns i terrängkörningslagen (SFS 1975:1313).

Motiven för beslutet

Fjället Atoklimpen i Tärna socken, Storumans kommun ligger i den nordvästra delen av Södra storfjällets fjällmassiv intill gränsen mot Norge. Området kring Atoklimpen har nyttjats av människan från förhistorisk tid fram till idag och i området finns en stor mängd spår och lämningar som visar på den långa kontinuiteten. Här har människans förhållande till renen gett upphov till tre olika typer av landskap; det andliga/mentala, nomadsamhällets och dagens moderna renskötarsamhälles landskap. Lämningarna i landskapet härstammar till stor del från den sydsamiska renskötarkulturen som kännetecknas av den intensiva renskötseln. Men i området finns även lämningar efter de på 1930-talet inflyttade nordsamiska familjerna som bedrev en mer extensiv renskötsel. Lämningarna efter det renskötande nomadsamhället utgörs av visteplatser med härdar, kåtatomter, förvaringsanläggningar, bengtömmor, rester efter renhagar och renvallar. I området finns även s.k. statotomter, olika typer av rösningar och samiska förhistoriska gravar/gravplatser. Idag är det en storskalig renskötsel som bedrivs i området. Södra Storfjällsområdet är ett intensivt kalvningsland under våren, kalvmärkningsland under sommaren och betesland under vår, sommar och höst.

Förutom de fysiska lämningarna finns även ett kognitivt landskap där det heliga fjället Atoklimpen står i centrum. I detta andliga/mentala landskap har minnen, myter, religion och traditioner utvecklats i samspel med naturen. I området finns också en mer fysisk bild av ett religiöst liv i form av forntida samiska gravar.

Området erbjuder en speciell geologisk och botanisk miljö. Atoklimpens topp består av en svårvittrad vulkanisk bergart, peridotit, som omvandlas till bl.a. serpentinsten. Tungmetallerna i seppentinberggrunden och den näringsfattiga miljön gör att endast ett fåtal växter kan överleva här.

Länsstyrelsen bedömer att kulturmiljön kring fjället Atoklimpen bäst kan säkerställas genom att området avsätts som kulturresevat. Områdets speciella karaktär med både fysiska lämningar och ett andligt landskap gör Atoklimpen till en mycket värdefull samisk kulturmiljö. Helheten i miljön och områdets lättillgänglighet gör att Atoklimpen har stora pedagogiska förutsättningar. Den samiska kulturen utgör en betydande del av Västerbottens läns kulturhistoria som är viktig att värna. Kulturresevatetsbildningen ska medverka till den samiska kulturens fortlevnad och att tydliggöra den samiska historien.

Länsstyrelsen anser att det är av stort allmänt intresse att bevara och visa på hur den samiska renskötarkulturen nyttjat landskapet under förhistorisk tid och fram till i dag. En tillgång för området är att renskötsel bedrivs än i dag. De fysiska lämningarna i en samisk kulturmiljö har ofta en lågmäld och underordnad karaktär i landskapet. Genom en resevatetsbildning ökar förutsättningarna för att lyfta fram dessa diskreta och småskaliga lämningar.

Det finns ett starkt allmänt intresse att skydda och säkerställa kulturmiljön kring Atoklimpen som ett kulturresevat. Storumans kommun, turismnäringen och samebyn ställer sig alla positiva till ett sådant beslut och inga, vare sig allmänna eller enskilda intressen, har uttalats som strider mot detta. Kulturresevatbildningen står inte i konflikt med gällande översiktsplan för kommunen.

Ärendets handläggning

Funktionen för samhällsplanering/kulturmiljö vid Länsstyrelsen har tagit initiativ till kulturresevatbildningen. Länsstyrelsen utförde en kulturhistorisk utredning under 2003 och har under 2005 upprättat en skötselplan för området.

Samråd

Länsstyrelsen har vid två tillfällen under 2004 träffat företrädare för Storumans kommun och vid ett tillfälle träffat företrädare för Vapstens sameby, Vadtejen Saemiej Sijte och Tärnafjällens PR-förening för att informera om planerna på ett kulturresevat och diskuterat förutsättningarna för ett sådant i området. Vidare har informationsmaterial skickats till och telefonkontakt hållits med Kent Jakobsson/Tärna Vilt och till Gunder Hansson/Joeshö Bys Samfällighetsförening

Förslag till beslut och skötselplan skickades på remiss 2005-03-01 till Vapstens sameby, föreningen Vadtejen Saemiej Sijte, Storumans kommun, Tärna Vilt, Joeshö Bys Samfällighetsförening, Tärnafjällens PR-förening, Västerbottens Museum, Riksantikvarieämbetet, Tärna Sameförening, Naturresursfunktionen/ Länsstyrelsen Västerbotten samt för kännedom till Vindelfjällens naturum.

Skriftliga remissvar har inkommit från Storumans kommun, Joeshö Bys Samfällighetsförening, Vadtejen Saemiej Sijte (VSS), Tärnafjällens PR-förening och Länsstyrelsen/naturresursfunktionen-rennärning. Därutöver har Västerbottens Museum och Riksantikvarieämbetet svarat per telefon.

Remissvar:

Storumans kommun föreslår att förslaget om förbud mot motordrivna fordon i resevatet ändras till att endast gälla på barmark. Förslaget har beaktats. Vidare föreslår kommunen att fjällbotaniska trädgården i Hemavan bör ges dispens till att förnya sitt växtmaterial av serpentinväxter vid behov. Fjällbotaniska trädgården har möjlighet att ansöka om dispens hos Länsstyrelsen från föreskrifterna enligt 7 kap 7 § miljöbalken. I övrigt tillstyrker Storumans kommun förslaget till kulturresevatbildningen.

Joeshö Bys Samfällighetsförening är positiva till förslaget att inrätta ett kulturresevat men påpekar att skoterturismen är en bärande del av vinterturismen i området och att då kulturlämningarna skyddas av snötäcket anser föreningen att skoterleder bör godkännas genom området. Samfällighetsför-

eningen påpekar även att södra sidan av Atoklimpen är ett av områdets populäraste solställen för familjer och att möjligheten att fortsättningsvis köra skoter dit bör finnas kvar. Slutligen påpekar man att fjällets ”gamla och riktiga namn” är Atoklimpen. Länsstyrelsen instämmer i att namnet ska vara Atoklimpen och har beaktat synpunkterna på skoterkörningen.

Vadtejen Saemiej Sijte (VSS) är mycket positiva till kulturresevatetsbildningen. VSS menar att det är bra att Atoklimpen används som namn på området men menar att även det samiska namnet *Aatoklimpoe* ska användas i det officiella namnet på kulturresevatet. Detta är även Länsstyrelsens åsikt och namnet ska vara Aatoklimpoe, Atoklimpen – en samisk fjällmiljö. Föreningen föreslår att förvaltningen av resevatet bör ha en lokal förankring och menar att det kan ordnas genom att ett förvaltningsråd inrättas där de samiska intressena i området finns representerade. Detta är även Länsstyrelsens avsikt. Vidare tycker VSS att det är bra att området stängs för skoterkörning vintertid men man menar även att Länsstyrelsen bör överväga särskilda föreskrifter för befintliga skoterleder i området. Länsstyrelsen menar att eftersom skoterkörning är av ett stort allmänt intresse och av betydelse för näringsidkare i området kommer motortrafiken i området att regleras enligt annan lagstiftning (Terrängkörningslagen SFS 1975:1313).

När det gäller skötseln av området anger VSS att man på det stora hela är eniga med Länsstyrelsen om syften och mål med resevatet men poängterar att ”alla lämningar kanske inte är lämpade för åskådliggöring”. VSS vill att respekt och varsamhet ska gälla för Aatoklimpoe som offerplats. Länsstyrelsen instämmer i åsikten. VSS är även positiva till guideade turer i området och tycker att det är viktigt att det som presenterats om området ger en riktig bild av det samiska kulturlandskapet. Föreningen är även positiv till att delta i arbetet med en plan för guideade turer. Man är även eniga med Länsstyrelsen om att några av lämningarna bör röjas fram men är mer skeptiska till att några lämningar torvas av. Man anger att det är osäkert om det skulle ge något mer i upplevelse för besökare och att det finns risk för att avtorvade lämningar bara blir ett störande element i landskapet. Länsstyrelsen har beaktat synpunkterna. VSS håller även med Länsstyrelsen om att eventuell arkeologisk undersökning kan tillföra ny och viktig kunskap om området men man menar att det är viktigt att det sker i ett bra projekt med genomtänkta frågeställningar. Detta är alltid Länsstyrelsens utgångspunkt i arkeologiska ärenden. VSS poängterar att man gärna vill vara en aktiv och deltagande part i frågor som rör eventuell arkeologisk verksamhet i området. Avslutningsvis skriver VSS att man anser det viktigt att föreningen får vara delaktig i hela den fortsatta processen med kulturresevatetsbildningen.

Tärnafjällens PR-förening skriver i sitt remissvar att man stödjer förslaget om att inrätta Atoklimpen som kulturresevat. Föreningen förutsätter att de areella näringarna får fortsatt utrymme och att skoterled kan anläggas genom området. Detta är även Länsstyrelsen avsikt.

Rennäring/Naturresursfunktionen/ Länsstyrelsen skriver att inrättandet av Atoklimpen som kulturresevat möjligen kan innebära en ökad besöksfrekvens i området vilket kan störa renskötseln. Naturresursfunktionen/Rennäring frågar hur Länsstyrelsen kan garantera att resevatsföreskrifterna följs och om det kommer att ske kontinuerligt samarbete med samebyn. Man avslutar med att påpeka att ett sätt att komma till rätta med de problem ett rörligt friluftsliv kan ha på rennärningen är att vara medveten om det. Länsstyrelsens intention är att upprätthålla ett fortlöpande samarbete med Vapstens sameby och kommer att beakta övriga synpunkter i det fortsatta arbetet med kulturresevatet.

Västerbottens Museum har svarat per telefon och har inget att erinra mot ett kulturresevat utan ser mycket positivt på ett sådant.

Riksantikvarieämbetet ser mycket positivt på kulturresevatet och lämnar synpunkter på utformning av skötselplanen.

Administrativa data

Namn: Aatoklimpoe, Atoklimpen, Atoklinten på kartan
Län: Västerbotten
Landskap: Lappland
Kommun: Storuman
Socken: Tärna
Sameby: Vapstens sameby
Fastighet: Kronoöverloppsmarken 1:1
Kartblad: 24E 6-7 i-j, (24F6-7 a-b)
Areal: 940 ha
Läge: X: 1445970, Y: 7286535
Planbestämmelser: ÖP 1990 Riksintresse kulturmiljövärden
Markägare: Svenska staten
Förvaltare: Länsstyrelsen Västerbotten

Karta

Kulturresevatet Atoklimpen avgränsas på bifogad karta, bilaga 1, av en svart heldragen begränsningslinje.

Skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen (SFS 1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länsstyrelsen den skötselplan, bilaga 2, som hör till beslutet samt de mål och riktlinjer som framgår i den.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, kultur- och utbildningsdepartementet, se bilaga 3.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras på det sätt som är föreskrivet för författningar i allmänhet.

Lorentz Andersson
Landshövding

Bo Sundin
Tf. länsantikvarie

Bilagor:

1. Karta med gräns för kulturreseptatet
2. Skötselplan för kulturreseptatet Atoklimpen – en samisk kulturmiljö
3. Hur man överklagar

Sändlista:

Vapstens sameby
Storumans kommun
Vadtejen Saemiej Sijte

Kopia till:

Riksantikvarieämbetet
Västerbottens Museum AB
Naturum Vindelfjällen i Hemavan
Joesjö Bys Samfällighetsförening
Tärna Vilt AB
Tärnafjällens PR-förening
Tärna Sameförening
Naturvårdsverket
Lantmäterimyndigheten